

Lived Experience of Married Women in Yazd Regarding Childbearing and Parenting with Emphasis on the Educational Conduct (Sirah) of Imam Reza (A.S.)

Maliheh Alimondegari¹ | Fatemeh Jafari Naeimi²

1. Associate Professor of Demography, Faculty of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran.

Email:m.alimondegari@yazd.ac.ir

2. Ph.D. Candidate in Demography, Faculty of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran.

Article info

Abstract

Article type:
Research Article

Received:
5 May 2025

In Revised form:
11 August 2025

Accepted:
4 October 2025

Published:
29 November 2025

The fertility process is influenced by a wide range of factors. In this regard, a comprehensive understanding of women's perceptions of the challenges of childbearing and the contextual grounds facilitating it can effectively contribute to formulating population policies. The primary objective of this research is to understand Yazdi women's perceptions of the challenges of childbearing and how they confront this phenomenon. A qualitative research design of the phenomenological type was used to collect research data. Participants were 25 married women from Yazd, selected through purposive and theoretical sampling. Data were collected over a four-month period from the beginning of Shahrivar to the end of Azar 1397 (August-December 2018), using semi-structured interviews as the instrument. Data analysis was conducted using the Van Manen method, employing holistic, selective, and detailed approaches to extract themes from the text. The main categories of the research included the value of children, perceived risks, and strategies of parenting and childbearing. The results of this study indicated that attitudes towards childbearing among married women in Yazd are a combination of traditional values and modern considerations. Childbearing is influenced by concepts such as life meaning, generational continuity, and psychological security, as well as factors such as economic status, women's employment, cultural-religious developments, and communication technologies. Given socio-economic and religious transformations, supportive policymaking in the realm of childbearing -particularly support for working mothers, ensuring economic security, enhancing child-rearing and educational services, and utilizing the Sirah (conduct) of Imam Reza (A.S.) in child upbringing- can play an effective role in improving the processes of .childbearing and parenting

Keywords: Childbearing Challenges, Value of Children, Sirah of Imam Reza (A.S.), Lived Experience, Women of Yazd City.

Reference: Alimondegari, Maliheh, Jafari Naeimi, Fatemeh. (2025). Lived Experience of Married Women in Yazd Regarding Childbearing and Parenting with Emphasis on the Educational Conduct (Sirah) of Imam Reza (A.S.). *Imam Reza (A.S.) and Contemporary Sciences*. 3(9).77-110.

Publisher: Imam Reza (A.S) International University

DOI: <https://doi.org/10.22034/ijs.2025.521494.1592>

1. Introduction

Recent demographic changes in Iran, including a significant decline in the fertility rate, indicate profound shifts in attitudes and behaviors related to childbearing in society. Despite experiencing similar trends, Yazd province still maintains a higher fertility rate compared to the national average, suggesting the persistence of distinctive cultural and social patterns in this region. In this context, the role of women as the primary agents in the domain of fertility lies at the intersection of traditional values (such as finding meaning in life through motherhood) and the demands of modern life (including employment and higher education). This conflict can lead to the formation of psychological, economic, and social challenges on the path to childbearing and parenting. Recognizing this complexity, the present research investigates the lived experience of married women in Yazd regarding the phenomena of childbearing and parenting, and in this journey, also utilizes a religious perspective based on the educational conduct (sirah) of Imam Reza (A.S.) as a meaning-giving and identity-forming framework. The main objective is a deeper understanding of the challenges, values, and strategies of these women in confronting issues related to fertility and child-rearing within the specific cultural-social context of Yazd.

2. Research Objectives

This research was conducted with the general aim of discovering and explaining the lived experience of married women in Yazd in the domain of childbearing and parenting, and pursues the following specific objectives:

- Identifying and analyzing the challenges faced by Yazdi women in the decision-making process and action for childbearing.
- Investigating the values and meanings women attribute to children and the role of motherhood.
- Identifying strategies adopted by these women to manage childbearing and parenting issues under current conditions.
- Examining how the lived experiences of women interact and contend with religious and educational teachings derived from the sirah of Imam Reza (A.S.).
- Providing a comprehensive analysis of these experiences within the framework of modern demographic theories and religious guidance.

3. Methodology

This research used the qualitative research method and the phenomenological approach as a suitable paradigm for deeply discovering and describing the subjective experiences of the participants. The research field was the city of Yazd, selected due to its relative cultural homogeneity and specific socio-economic indicators.

-Research Population and Sample: Participants included 25 married women from Yazd, aged 20 to 55, selected through purposive sampling considering criteria such as a minimum of three years of marriage and diversity in educational and occupational status.

-Data Collection Tool: Data were collected through semi-structured and in-depth interviews over a four-month period (Shahrivar to Azar 1397 / August-December 2018).

-Data Analysis Method: The analytical method of Van Manen was used to analyze the textual data from the interviews. In this process, utilizing three approaches—holistic, selective, and detailed—the main themes were extracted. Techniques such as member checking and comparing analyses with raw data were used to enhance the validity of the research.

-Theoretical Framework: The research utilized a combined theoretical framework including religious guidance derived from the sirah of Imam Reza (A.S.) (emphasizing the triad of “respecting elders,” “showing mercy to the young,” and “maintaining family ties”) and macro demographic theories (such as demographic transition theory, risk aversion theory, and gender equity theory).

4. Findings

Analysis of the participants’ experiences led to the identification of three main and interconnected categories:

1. The Value of Children: Women’s attitudes towards childbearing were a complex combination of emotional and existential meaning-making (such as generational continuity, creating joy, and a sense of responsibility) and cost-oriented considerations (including heavy economic pressures, opportunity costs especially for employed women, and concerns about securing their children’s future). Sometimes these two dimensions were in conflict with each other.

2. Risks of Parenting: Women faced a wide range of concerns in the child-rearing process, the most important of which were:

-Educational Challenges in the Age of Technology: Concerns about the damaging effects of cyberspace and media on children's mental health and identity.

-Concerns about Future Employment and Marriage: Anxiety stemming from securing suitable jobs, housing, and the high costs of marriage for children.

-Generational Gap: Differences in values and attitudes between the parents' and children's generations, complicating educational management.

-Conflict of Gender Roles: The double pressure on employed mothers to simultaneously fulfill traditional family roles and professional responsibilities.

3. Strategies for Childbearing and Parenting: To confront the above challenges, women employed numerous adaptive strategies, categorized into three areas:

-Fertility Strategies: Such as precise planning and timing for childbearing, postponing it to achieve job or educational stability, and limiting the number of children with an emphasis on "quality over quantity.»

-Care and Maintenance Strategies: Including reliance on informal support networks (spouse, parents, relatives), using childcare services like kindergartens, or in some cases temporary or permanent withdrawal from employment.

-Educational and Future-Oriented Strategies: Such as efforts to teach life skills, monitoring children's social and virtual interactions, and investing in their talent identification and academic-career guidance.

Interaction with the Razavi Sirah: The findings indicated that women's efforts to manage these challenges, in many cases, aligned with principles emphasized in the teachings of Imam Reza (A.S.), such as insight and practical rationality (avoiding hasty decision-making), deliberation and planning (managing role conflicts), and faith-based patience (perseverance in the face of difficulties). However, at times, a gap was observed between these normative models (such as prioritizing ethics over wealth in marriage) and complex socio-economic realities (such as normative pressure to provide extensive financial means).

5. Conclusion

This research showed that the experience of childbearing and parenting for married women in Yazd is shaped within an identity-structural conflict. On one hand, the desire to give meaning to life and consolidate the family through motherhood, and on the other, facing objective economic obstacles, pressure from multiple roles, and educational concerns in a complex world, have created a transitional and stressful

situation for them. In this context, “success” in parenting is increasingly oriented towards the quality of upbringing, providing opportunities, and ensuring a secure future for a more limited number of children.

Considering the findings, effective policymaking in the domains of population and family should adopt a holistic and multidimensional approach that simultaneously focuses on three axes:

-Material and Institutional Support: Reducing the burden of direct and opportunity costs of childbearing through policies such as housing facilities, developing high-quality childcare centers, and expanding job support (parental leave, flexible working hours) especially for employed women.

-Redefining and Empowering Women’s Role: Creating mechanisms to reduce work-family conflict and promoting a fairer division of domestic and parenting responsibilities between spouses.

-Reconstructing Cultural Discourse: Reviving and reinterpreting the discourse on family and childbearing by relying on indigenous and religious sources of meaning (such as the sirah of Imam Reza, A.S.) in a way that simultaneously emphasizes women’s dignity, the importance of family, and the realities of modern life. The teachings of Imam Reza (A.S.), with their emphasis on combined rational and emotional upbringing and responsibility within the family, can serve as an inspiring source for this redefinition.

Suggestions

Conducting similar qualitative studies in other provinces and subcultures of Iran is necessary to discover diverse lived experiences and identify local determinants of fertility. Furthermore, a precise evaluation of the past experience of population policies and its pathology will be an essential basis for designing realistic and sustainable policies in the future.

Keywords: Lived Experience, Childbearing, Parenting, Childbearing Challenges, Adaptive Strategies, Qualitative Research, Phenomenology.

تجربه زیسته زنان متأهل یزدی از فرزندآوری و فرزندپروری با تأکید بر سیره تربیتی امام رضا علیه السلام

ملیحه علی مندگاری^۱، فاطمه جعفری نعیمی^۲

۱. دانشیار جمعیت‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران. (نویسنده مسئول) Email:m.alimondegari@yazd.ac.ir
۲. دانشجوی دکتری جمعیت‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران.

چکیده

اطلاعات مقاله

فرایند باروری تحت تأثیر طیف گسترده‌ای از عوامل قرار دارد. در این راستا، شناخت همه‌جانبه فهم زنان از چالش‌های فرزندآوری و درک بسترهای زمینه‌ساز آن، کمک مؤثری در اتخاذ سیاست‌های جمعیتی است. هدف اصلی این پژوهش، فهم زنان یزدی از چالش‌های فرزندآوری و چگونگی مواجهه آن‌ها با این پدیده است. جهت جمع‌آوری داده‌های تحقیق، از طرح تحقیق کیفی از نوع پدیدارشناسی استفاده شد. مشارکت‌کنندگان، ۲۵ زن متأهل یزدی بودند که به روش نمونه‌گیری هدفمند و نظری انتخاب شدند. داده‌ها طی دوره‌ای چهارماهه از ابتدای شهریور تا پایان آذرماه ۱۳۹۷، با استفاده از ابزار مصاحبه نیمه‌ساختاریافته جمع‌آوری شد. تحلیل داده‌ها با کمک روش تحلیل «ون‌منن» انجام گرفت که برای بیرون‌کشیدن درون‌مایه‌ها از متن، از سه رویکرد کل‌نگر، انتخابی و جزءنگر استفاده شد. مقولات اصلی پژوهش شامل ارزش فرزند، مخاطرات، و راهبردهای فرزندپروری و فرزندآوری می‌باشد. نتایج این پژوهش نشان داد که نگرش به فرزندآوری در میان زنان متأهل یزدی، ترکیبی از ارزش‌های سنتی و ملاحظات مدرن است. فرزندآوری تحت تأثیر مفاهیمی چون معنابخشی به زندگی، تداوم نسل و امنیت روانی و عواملی چون وضعیت اقتصادی، اشتغال زنان، تحولات فرهنگی - مذهبی و فناوری‌های ارتباطی قرار گرفته است. با توجه به تحولات اجتماعی-اقتصادی و مذهبی، سیاست‌گذاری‌های حمایتی در حوزه فرزندآوری، به‌ویژه حمایت از مادران شاغل، تأمین امنیت اقتصادی، ارتقای خدمات تربیتی و آموزشی کودکان و بهره‌گیری از سیره امام رضا علیه السلام در تربیت فرزند، می‌تواند نقش مؤثری در بهبود روند فرزندآوری و فرزندپروری ایفا کند.

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۴/۰۲/۱۵

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۴/۰۵/۲۰

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۴/۰۷/۱۲

تاریخ انتشار:

۱۴۰۴/۰۹/۰۸

کلیدواژه‌ها: چالش فرزندآوری، ارزش فرزند، سیره امام رضا علیه السلام، تجربه زیسته، زنان شهر یزد.

استناد: علی مندگاری، ملیحه و جعفری نعیمی، فاطمه. (۱۴۰۴). تجربه زیسته زنان متأهل یزدی از فرزندآوری و فرزندپروری با تأکید بر سیره تربیتی امام رضا علیه السلام. امام رضا علیه السلام. علوم روز. ۱۱۰-۹۳. ۷۷-۱۱۰.

ناشر: دانشگاه بین‌المللی امام رضا علیه السلام

DOI: <https://doi.org/10.22034/ijss.2025.521494.1592>

۱. بیان مسئله

تحلیل‌های جمعیت‌شناختی اخیر، کاهش چشمگیر نرخ باروری در ایران را نشان می‌دهد. بر اساس سرشماری ۱۳۹۰، نرخ باروری کل کشور به ۱٫۸ فرزند برای هر زن رسیده، درحالی‌که این شاخص در استان یزد حدود ۲٫۱۱ گزارش شده است (عباسی شوازی و همکاران، ۱۳۹۲). این افول در شاخص‌های عینی باروری، متأثر از تحولات عمیق در تمایلات، نگرش‌ها و رفتارهای فرزندآوری است که پیامدهای قابل توجهی برای ساختار جمعیت کشور دارد. پژوهشگران عواملی همچون گسترش شهرنشینی، ارتقای سطح تحصیلات، دگرگونی‌های اقتصادی - اجتماعی و نیز تغییر در تصورات مرتبط با مفهوم مادری و فرزندآوری را از عوامل کلیدی این کاهش برشمردند (عباسی شوازی و همکاران، ۱۳۸۳؛ عباسی شوازی و حسینی، ۱۳۸۶).

یکی از تحولات محوری، تضعیف تمایل به فرزندآوری در میان زنان دارای تحصیلات عالی است که لزوماً منحصر به تبیین‌های اقتصادی نبوده و ریشه در گذار فرهنگی - اجتماعی عمیق‌تری دارد. اگرچه «مادری» همچنان جزئی از هویت زنانه تلقی می‌شود، نسل جدید زنان تمایل کمتری به تجربه این نقش نشان می‌دهند. این تغییر را می‌توان ناشی از دستیابی به کانون‌های هویت‌ساز جدیدی نظیر تداوم تحصیل و مشارکت اجتماعی دانست. دگرگونی در نگرش نسبت به ازدواج و نقش‌های همسری و مادری، یکی از وجوه بارز این اتفاق در دهه‌های اخیر است (حسینی و بگی، ۱۳۹۱). به بیان دیگر، زنان امروز درمی‌یابند که مادری به‌تنهایی قادر به تعریف الگوی زندگی ایشان نیست و در نتیجه، به دنبال جایگزین‌هایی چون استقلال اقتصادی، موفقیت تحصیلی و حضور اجتماعی هستند.

اگرچه در تاریخ اجتماعی ایران، مادر شدن همواره به‌عنوان یکی از نقش‌های محوری زنان تلقی می‌شده، لیکن در چند دهه اخیر این نقش دیگر به‌عنوان اصلی‌ترین نقش زنانه شناخته نمی‌شود. امکان دستیابی به «موقعیت‌های جایگزین» نظیر اشتغال و تحصیلات عالی، گزینه‌های متعددی پیشروی زنان نهاده است (صادقی و شهابی، ۱۳۹۸). این دگرگونی در رفتار باروری، به‌ویژه در میان مادران شاغل، به شکل‌گیری چالش‌های نوینی در تقاطع حوزه خانواده و کار انجامیده که می‌تواند تأثیراتی منفی بر کیفیت روابط مادر و فرزند برجای نهاده و موجب بروز احساساتی چون گناه و اضطراب شود (دهقانی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۹). این نگرانی‌ها هنگام تلاش برای برقراری تعادل میان نقش‌های سنتی و نقش‌های مدرن تشدید می‌شود (یراقی و همکاران، ۱۳۹۸؛ محمدتقی‌زاده و همکاران، ۱۴۰۲).

این تغییرات در بافت‌های منطقه‌ای خاصی از ایران که درهم‌تنیدگی سنت و مدرنیته را

تجربه می‌کنند، از اهمیتی دوچندان برخوردار است. استان یزد، با وجود تجربه روندهای مشابه کشوری، همچنان نرخ باروری بالاتری نسبت به میانگین ملی دارد (مرکز آمار ایران، ۱۴۰۰). این وضعیت حکایت از تداوم الگوها و ترجیحات فرهنگی متمایزی در این منطقه دارد که لزوم واکاوی عمیق‌تر عوامل زمینه‌ساز فرزندآوری در این بافت را ایجاب می‌کند. در این میان، رجوع به آموزه‌های دینی و سیره معصومان علیهم‌السلام می‌تواند چارچوبی معنوی و هویت‌بخش برای تحلیل این چالش‌ها ارائه دهد. سیره امام رضا علیه‌السلام بر اهمیت نهاد خانواده و تربیت نسلی صالح تأکیدی ویژه دارد. ایشان در پاسخ به زنی که ترک ازدواج را راه کسب فضیلت می‌پنداشت، فرمودند: «انصرَفِي، فَلَوْ كَانَ فِي ذَلِكَ فَضْلٌ لَكَانَتْ فَاطِمَةُ عَلَيْهَا السَّلَامُ أَحَقَّ بِهٍ مِنْكَ؛ اگر در این کار فضیلتی بود، حتماً فاطمه سلام الله علیها سزاوارتر از تو به آن بود» (مجلسی، ۱۳۶۳، ج ۱۰۳، ص ۲۱۹). این بیان نشان می‌دهد که ازدواج و تشکیل خانواده نه تنها مانعی برای رشد معنوی زن نیست، بلکه عرصه‌ای برای تحقق فضایل است. همچنین، امام رضا علیه‌السلام با تأکید بر برتری زندگی متأهل بر مجرد فرمودند: «إِنَّ رَكَعَتَيْنِ يُصَلِّيهِمَا رَجُلٌ مُتَزَوِّجٌ أَفْضَلُ مِنْ رَجُلٍ يَقُومُ لَيْلَهُ وَيَصُومُ نَهَارَهُ أَغْزَبُ؛ همانا دو رکعت نمازی که مرد متأهل بجای آورد، بهتر است از مرد مجردی که شب را به عبادت بگذراند و روز را به روزه‌داری» (عطاردی قوچانی، ۱۴۱۳، ج ۲، ص ۲۵۶).

در مواجهه با تغییر نگرش به ازدواج، آموزه‌های رضوی بر لزوم توجه به نیازهای فطری تأکید دارند. امام رضا علیه‌السلام فرمودند: «إِنَّ الْأَبْكَارَ مِنَ النِّسَاءِ بِمَنْزِلَةِ الثَّمَرِ عَلَى الشَّجَرِ إِلَّا اجْتَنَّاؤُهُ وَإِلَّا أَفْسَدَتْهُ الشَّمْسُ؛ دوشیزگان همچون میوه روی درخت هستند. میوه چون برسد، آن را داری جز چیدن نباشد» (ابن بابویه، ۱۳۷۸، ج ۱، ص ۲۸۹). همچنین در انتخاب همسر فرمودند: «إِنَّ خُطْبَ إِلَيْكَ رَجُلٌ رَضِيَتْ دِينَهُ وَخُلِقَهُ فَرَّوْجُهُ وَلَا يَمْنَعُكَ فَقْرُهُ وَفَاقَتُهُ؛ اگر شخصی نزد تو به خواستگاری آمد و دین و اخلاقش را پسندیدی، به وی زن بده و فقر و ناداری‌اش تو را از این کار باز ندارد» (علی بن موسی علیه‌السلام، ۱۳۶۴، ص ۲۳۷).

در حوزه تربیت، ایشان نیکویی به خانواده را معیار قرب الهی برشمردند: «أَقْرَبُكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحْسَنُكُمْ خُلُقًا وَخَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ؛ نزدیک‌ترین شما به من در روز قیامت، خوشخوترین شماست و آن که برای خانواده‌اش سودمندتر است» (ابن بابویه، ۱۳۷۸، ج ۲، ص ۳۸) و در جای دیگر فرمودند: «أَحْسَنُ النَّاسِ إِيْمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا وَ أَلْطَفُهُمْ بِأَهْلِهِ وَ أَنَا أَلْطَفُكُمْ بِأَهْلِي؛ ایمان کسی زیباتر است که با خانواده خویش خوش اخلاق‌تر و مهربان‌تر از دیگران باشد» (مجلسی، ۱۳۶۳، ج ۷۱، ص ۳۸۷).

به طور خلاصه، چالش‌های پیشروی فرزندآوری در میان زنان متأهل یزدی فراتر از عوامل

صرفاً اقتصادی است. تغییرات فرهنگی و پذیرش نقش‌های اجتماعی جدید از متغیرهای تأثیرگذار بر تمایلات باروری ایشان محسوب می‌شود. با این حال، مراجعه به سیره امام رضا علیه‌السلام نشان می‌دهد که نهاد خانواده و نقش مادری همراه با مهرورزی، نه تنها در تعارض با کرامت زن نیست که عین فضیلت و راهی برای قرب الهی به شمار می‌رود. این چارچوب نظری می‌تواند در تحلیل چالش‌های مادران یزدی و شناسایی ظرفیت‌های فرهنگ دینی ایشان سودمند واقع شود.

بنابراین، پژوهش حاضر درصدد پاسخ به پرسش اصلی زیر است:
مادران یزدی در راستای تحقق تمایلات باروری و فرزندآوری خود با چه چالش‌هایی روبرو هستند؟

۲. پیشینه پژوهش

پیشینه پژوهش حاضر را می‌توان در دو محور اصلی «مطالعات داخلی» و «مطالعات خارجی» با تمرکز بر «عوامل مؤثر بر فرزندآوری»، «چالش‌های فرزندپروری» و «دیدگاه‌های فرهنگی - دینی» دسته‌بندی نمود.

۲-۱. مطالعات داخلی

مطالعات داخلی با رویکردهای کمی و کیفی، ابعاد گوناگونی از «فرزندآوری» و «فرزندپروری» را در بستر تحولات اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی ایران بررسی کرده‌اند. برخی از این پژوهش‌ها به طور خاص بر استان یزد متمرکز بوده‌اند. به عنوان مثال، علی‌مندگاری و همکاران (۱۴۰۳) در پژوهشی کیفی با عنوان «کاوشی در بسترهای انگیزه‌بخش و کنترل‌گر فرزندآوری در شهر یزد» نشان دادند که فرزندآوری برای زنان یزدی در دو قالب «دلالت‌های معنابخش» و «موانع مخاطره» تفسیر می‌شود و قصد فرزندآوری آنان متأثر از زیست‌جهان اجتماعی و چالش‌های موجود است. در مطالعه‌ای دیگر، کلاته‌ساداتی و همکاران (۱۴۰۳) در پژوهش «کاوشی در بسترهای انگیزه‌بخش و کنترل‌گر فرزندآوری در شهر یزد» بر پیوند موضوع فرزندآوری با نیازهای خانواده از جمله مراقبت از کودکان و مسائل اقتصادی تأکید کرده و لزوم سیاست‌هایی برای ایجاد «آسایش روانی» خانواده را پیشنهاد داده‌اند.

در سطح ملی، پژوهش‌های متعددی به شناسایی و اولویت‌بندی عوامل تعیین‌کننده پرداخته‌اند. عربی و همکاران (۱۴۰۲) با رویکردی ترکیبی، در اثر «شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر فرزندآوری در ایران» عواملی چون پیگیری سیاست برابری جنسیتی،

سبک زندگی مدرن و وضعیت مسکن و اشتغال را دارای بیشترین اولویت معرفی کردند. قهرمانی و همکاران (۱۴۰۲) نیز در یک مرور نظام‌مند، به عنوان «بررسی عوامل ساختاری تعیین‌کننده‌های اجتماعی سلامت بر فرزندآوری زنان ایرانی: یک مطالعه مرور سیستماتیک» تأثیر مؤلفه‌های تعیین‌کننده‌های اجتماعی ساختاری سلامت (مانند تحصیلات، درآمد، شغل و فرهنگ) بر فرزندآوری زنان ایرانی را تأیید نموده‌اند.

چالش‌های خاص گروه‌های ویژه نیز مورد بررسی قرار گرفته است. دهقانی‌زاده و همکاران (۱۳۹۹) با واکاوی پیامدهای روان‌شناختی اشتغال زنان، در مقاله «احساس گناه مادری: کاوشی کیفی بر اشتغال زنان در رابطه مادر - فرزندی» به دوگانگی نقش و پیامدهای منفی آن بر رابطه مادر و فرزند اشاره کرده‌اند. اسحاقی و همکاران (۱۳۹۳) در اثر «چالش‌های فرزندآوری زنان شاغل در یک مطالعه کیفی» چالش‌های درونی و بیرونی زنان شاغل را عاملی برای گرایش به کم‌فرزندی به عنوان یک سبک زندگی برشمرده‌اند. بسیاری از پژوهش‌ها به تحلیل عوامل فرهنگی و نگرشی پرداخته‌اند. آقایی‌هیر و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهش «فرزندآوری به مثابه مخاطره» به تحلیل نقش مادری و عرفی شدن فرزندآوری به عنوان عوامل تسهیل‌کننده کم‌فرزندی اشاره کرده‌اند. محمودیان و رضایی (۱۳۹۱) نیز در مطالعه‌ای بر زنان کُرد، کاهش فرزندآوری را کنشی برای حمایت از خود و اعمال اقتدار تصمیم‌گیری تفسیر نموده‌اند. مطالعاتی مانند رضوی‌زاده و همکاران (۱۳۹۴) و رازقی نصرآباد و همکاران (۱۳۹۳) به ترتیب بر نگرانی‌های تربیتی - اقتصادی و هزینه‌های فرصتی به عنوان عوامل مؤثر بر تأخیر یا کاهش فرزندآوری تأکید داشته‌اند. سایر یافته‌ها نیز نشان از ارتباط معنادار متغیرهایی چون پایگاه اقتصادی - اجتماعی، استقلال زنان، ارزش فرزند و نگرش تقدیرگرایانه با تمایلات باروری دارد (مرادی، ۱۳۹۳؛ فاضلی و همکاران، ۱۳۹۳؛ نورالله‌زاده، ۱۳۹۲؛ کریمی، ۱۳۹۳؛ خدیوزاده و همکاران، ۱۳۹۳).

در میان پژوهش‌های مذکور، برخی با اتکا به منابع دینی به تبیین الگویی هویت‌مند پرداخته‌اند. هراتی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی با تحلیل «تربیت فرزند در خانواده از منظر سیره امام رضا علیه‌السلام» نقش مادر را فراتر از وظیفه عاطفی، عاملی فرهنگی و معنوی در تربیت معرفی کردند. اکبرنژاد (۱۳۹۹) نیز در مقاله‌ای با عنوان «بازشناسی سیره تربیتی امام رضا علیه‌السلام در تشکیل خانواده و تربیت فرزند» با بازشناسی سیره تربیتی آن حضرت، بر انتخاب آگاهانه همسر، ایجاد محیط عاطفی سالم و تربیت تدریجی تأکید نمود. اکبرنژاد و طاهری (۱۳۹۶) نیز در پژوهش «خانواده و تربیت فرزند در سیره رضوی» مسئولیت مادری را در این سیره، چندبعدی و دارای کارکردهای فرهنگی، تربیتی و دینی دانسته‌اند.

۲-۲. مطالعات خارجی

پژوهش‌های بین‌المللی با تأکید بر ماهیت پیچیده و چندسطحی مقوله فرزندآوری، مجموعه گسترده‌ای از عوامل تأثیرگذار را شناسایی کرده‌اند. در سطح تحولات اجتماعی، پژوهش‌ها به رابطه متقابل ارزش‌های مدرن و الگوهای باروری می‌پردازند. هارا^۱ (۲۰۰۸) در مطالعه‌ای با عنوان «افزایش بی‌فرزندگی در آلمان و ژاپن: به سوی جامعه‌ای بدون فرزند»، کاهش نرخ باروری و افزایش بی‌فرزندگی اختیاری را با گسترش ارزش‌هایی چون آزادی فردی، خودشکوفایی و اولویت‌های سبک زندگی در جوامع مدرن مرتبط می‌داند.

یکی از محوری‌ترین عوامل مورد بررسی، نقش برابری جنسیتی است. میلز^۲ و همکاران (۲۰۰۸) در مطالعه‌ای تطبیقی به نام «برابری جنسیتی و اهداف باروری در ایتالیا و هلند»، تأثیر این متغیر را در سطوح مختلفی از جمله خانواده و بازار کار تحلیل نموده‌اند. در سطح خرد و تعاملات خانوادگی، پژوهش نایر^۳ و همکاران (۲۰۱۱) تحت عنوان «برابری جنسیتی و باروری: کدام برابری اهمیت دارد؟» نشان می‌دهد که تقسیم کار جنسیتی در خانه عاملی کلیدی است. یافته‌های آن‌ها حاکی از آن است که مشارکت فعال مردان در کارهای خانگی و مراقبت از فرزندان، تمایل به فرزندآوری را افزایش می‌دهد، در حالی که اشتغال زنان، به‌ویژه در شرایط فقدان حمایت‌های نهادی، اغلب اثری کاهنده دارد.

از سوی دیگر، مطالعات بیانگر تداوم ترجیحات جنسیتی عمیق‌تر در ساختارهای اجتماعی هستند. لیندسی^۴ (۲۰۱۵) در کتاب «نقش‌های جنسیتی: یک دیدگاه جامعه‌شناختی» به پایداری این ساختارها در برخی جوامع اشاره می‌کند. این ترجیحات می‌تواند تا سطح ترکیب جنسیتی فرزندان موجود یک خانواده نیز تأثیرگذار باشد. همان‌گونه که اندرسون^۵ و همکاران (۲۰۰۷) در مطالعه «درک ترجیحات جنسیتی والدین در جوامع پیشرفته: درس‌هایی از سوئد و فنلاند» نشان دادند، ترکیب جنسیتی فرزندان می‌تواند به طور معناداری بر تصمیم والدین برای تولد فرزند بعدی اثر بگذارد. در مجموع، ادبیات موجود، الگوهای باروری را نه ناشی از یک عامل خطی، بلکه برآمده از شبکه‌ای درهم‌تنیده از عوامل روان‌شناختی، تعاملات درون خانوادگی، هنجارهای فرهنگی و ساختارهای کلان اقتصادی - اجتماعی می‌داند که فهم آن‌ها نیازمند رویکردی چندرشته‌ای و جامع‌نگر است.

-
1. Toshihiko Hara
 2. Melinda Mills
 3. Gerda Neyer
 4. Linda L. Lindsay
 5. Gunnar Andersson

۲-۳. خلا پژوهشی و تمایز مقاله حاضر

مطالعات پیشین در حوزه فرزندآوری عمدتاً با دو محدودیت روبرو بوده‌اند: تمرکز بر روش‌های کمی و تحلیل عوامل مجزا، یا پرداختن صرف به ابعاد نظری سیره معصومان علیهم‌السلام بدون ارتباط دادن آن به واقعیت‌های پیچیده زیسته زنان معاصر. خلأ پژوهشی اصلی، عدم وجود مطالعه‌ای کیفی است که با اتکا بر روش پدیدارشناسی، درک عمیق و چندلایه‌ای از تجربه ذهنی و زیسته زنان در یک بافت فرهنگی مشخص (شهر یزد) ارائه دهد. وجه ممیزه و تمایز بنیادین این تحقیق، ادغام چارچوب‌های نظری مدرن (مانند نظریه ناهماهنگی نهادی و گذار جمعیتی) با سیره تربیتی امام رضا علیه‌السلام در یک تحلیل یکپارچه است. این تلفیق، امکان بررسی تعامل پویای بین فشارهای ساختاری نوین، تغییرات هویتی زنان و منابع معنابخش دینی را فراهم ساخته و از تقلیل‌گرایی اقتصادی یا فرهنگی رایج در ادبیات پیشین جلوگیری می‌کند.

۳. چارچوب نظری و روش پژوهش

هدف از این بخش، دستیابی به یک «حساسیت نظری» هدفمند نسبت به زمینه‌های شکل‌گیری تمایلات و رفتارهای فرزندآوری است، نه مرور جامع نظریه‌ها. برای این منظور، چارچوبی ترکیبی از رهنمودهای دینی برگرفته از سیره امام رضا علیه‌السلام و نظریه‌های کلان جمعیت‌شناختی تدوین شده است.

در بعد دینی، سیره امام رضا علیه‌السلام الگویی جامع ارائه می‌دهد که بر سه پایه استوار است: تکریم نسل پیشین، تربیت عاطفی نسل آینده و تحکیم پیوندهای اجتماعی. این ارکان در فرمایش ایشان تجلی یافته است: «وَقَرُّوا كِبَارَكُمْ وَاَرْحَمُوا صِغَارَكُمْ وِصَلُوا اَرْحَامَكُمْ؛ بزرگسالان خود را احترام کنید و با کودکان خویش مهربانی نمایید و صله‌ارحام به جا آورید» (ابن بابویه، ۱۳۷۸، ج ۱، ص ۲۹۵). در این نگاه، فرزندآوری یک واقعه زیستی نیست و فرایندی درون یک شبکه اخلاقی و اجتماعی است. «توقیر کبار»، پیش‌نیاز ایجاد فضایی امن و محترم برای رشد کودک و الگویی برای «عدالت» است. «ترحم صغارا»، نفس‌تصمیم به فرزندآوری را از سطح معیشت به عرصه پیوند عاطفی و مسئولیت اخلاقی ارتقا می‌دهد و نقش مادری را به «وظیفه‌ای فرهنگ‌ساز» تبدیل می‌کند. «صله‌ارحام» نیز چتر حمایتی گسترده‌ای فراهم می‌آورد که می‌تواند «مخاطرات» مادی و روانی فرزندآوری را کاهش دهد. این سه‌گانه، زیرساخت یک «اقتصاد اخلاقی» درون خانواده را به گونه‌ای آماده می‌سازد که با منطق فردگرایانه نظریه‌های مدرن تعامل می‌کند.

در سطح کلان، نظریه‌های جمعیتی تغییرات باروری را در بستر تحولات مدرن تبیین می‌کنند. «نظریه تحول جمعیتی»، کاهش باروری را پیامد نوسازی، شهرنشینی، افزایش تحصیلات و دستیابی زنان به «استقلال اقتصادی» می‌داند. «نظریه اجتناب از خطر» بر نقش «نااطمینانی اقتصادی» در کاهش تمایل به والدین شدن تأکید دارد. «نظریه تبیین نهادی» بر تأثیر ساختارهای نهادی خاص هر جامعه متمرکز است. در نهایت، «نظریه برابری جنسیتی» کاهش باروری را نتیجه «ناهماهنگی نهادی» بین پیشرفت زنان در عرصه‌های فردی و تداوم نابرابری در نهاد خانواده می‌داند، که به «تعارض نقش» می‌انجامد. پرسش محوری این است که آموزه رضوی چگونه با این سازوکارها تعامل دارد؟ به نظر می‌رسد «صلهٔ ارحام» با ایجاد یک «شبکه حمایت اجتماعی غیررسمی» می‌تواند بار هزینه‌ها و «نااطمینانی» را کاهش دهد. همچنین، فرهنگ «ترحم صغار» و تقسیم عاطفی مسئولیت، می‌تواند از میزان «تعارض نقش» بکاهد. بنابراین، این چارچوب دینی در تعاملی پیچیده با نظریه‌های جامعه‌شناختی قرار گرفته و نقشی تعدیل‌گر دارد.

با در نظر گرفتن این چارچوب و باهدف کشف «تجربه زیسته» زنان، این پژوهش از «روش کیفی پدیدارشناسی» استفاده کرده است. میدان پژوهش شهر یزد بود که به دلیل همگنی نسبی فرهنگی و شاخص‌های اقتصادی - اجتماعی بالاتر، بافت مناسبی فراهم می‌آورد. مشارکت کنندگان، ۲۵ زن متأهل یزدی (۲۰ تا ۵۵ سال) بودند که با «نمونه‌گیری هدفمند» و بر اساس معیارهایی مانند حداقل سه سال ازدواج و تنوع وضعیت تحصیلی و شغلی انتخاب شدند. میانگین تعداد فرزندان آنان ۱.۵۶ و هشت نفر بدون فرزند بودند. داده‌ها طی چهار ماه از طریق «مصاحبه نیمه‌ساختاریافته» گردآوری و با «روش تحلیلی ون منن» بررسی شد. برای تضمین اعتبار، از تکنیک‌هایی مانند «بازبینی توسط مشارکت کنندگان»، «مقایسه تحلیل‌ها با داده‌های خام» و «باورپذیر کردن گزینشی» بهره گرفته شد. این چارچوب، بستر لازم را برای واکاوی پدیده با توجه هم‌زمان به گفتمان دینی و نیروهای ساختاری مدرن فراهم می‌سازد.

ویژگی‌های جمعیتی و اجتماعی مشارکت‌کنندگان در پژوهش، ۱۳۹۷

ردیف	نام مشارکت‌کننده	سن زن	سن شوهر	تعداد فرزندان	تحصیلات زن	تحصیلات شوهر	وضع فعالیت زن
۱	رؤیا	۲۰	۲۸	بدون فرزند	کاردانی	دیپلم	دانشجو
۲	مینا	۲۰	۲۹	بدون فرزند	دیپلم	کارشناسی	خانه‌دار
۳	هستی	۲۲	۲۲	بدون فرزند	کاردانی	کاردانی	دانشجو
۴	سمانه	۲۳	۲۴	بدون فرزند	کارشناسی	کارشناسی	دانشجو
۵	سمیه	۲۳	۲۵	۱ پسر	کاردانی	کارشناسی	خانه‌دار
۶	لیلا	۲۴	۳۳	۱ دختر	کارشناسی	کارشناسی	شاغل
۷	پریرسا	۲۵	۲۹	۲ پسر	کاردانی	دیپلم	دانشجو
۸	محبوبه	۲۵	۳۲	۱ پسر	کارشناسی ارشد	کارشناسی ارشد	شاغل
۹	نعیمه	۲۵	۳۰	بدون فرزند	کارشناسی ارشد	کارشناسی ارشد	دانشجو
۱۰	زیبا	۲۶	۳۴	۱ دختر و ۱ پسر	کارشناسی	کارشناسی	خانه‌دار
۱۱	سلیمه	۲۶	۲۸	بدون فرزند	کارشناسی ارشد	دکتری	شاغل
۱۲	شکوفه	۲۷	۳۶	۱ دختر و ۱ پسر	دیپلم	دیپلم	خانه‌دار
۱۳	مرضیه	۳۰	۳۰	بدون فرزند	کارشناسی	کارشناسی	خانه‌دار
۱۴	فریبا	۳۰	۳۶	۱ دختر	دیپلم	دیپلم	خانه‌دار
۱۵	نجمه	۳۱	۳۴	۱ پسر	کارشناسی	دیپلم	خانه‌دار
۱۶	سارا	۳۲	۴۳	۲ دختر	کاردانی	دیپلم	دانشجو
۱۷	صفیه	۳۳	۳۷	۱ دختر و ۱ پسر	دیپلم	کاردانی	خانه‌دار
۱۸	عفت	۳۵	۳۹	۲ دختر و ۱ پسر	کارشناسی	سیکل	شاغل
۱۹	مرجان	۳۸	۴۶	بدون فرزند	دکتری	کارشناسی ارشد	شاغل
۲۰	آسیه	۴۲	۵۴	۲ پسر و ۲ دختر	سیکل	دیپلم	خانه‌دار
۲۱	منیره	۴۴	۵۰	۳ پسر	کارشناسی	کارشناسی ارشد	خانه‌دار
۲۲	معصومه	۴۸	۵۷	۲ دختر و ۱ پسر	سیکل	دیپلم	خانه‌دار
۲۳	سهیلا	۴۹	۵۹	۱ دختر و ۲ پسر	کارشناسی	دیپلم	شاغل
۲۴	فرخنده	۵۴	۵۳	۲ دختر و ۱ پسر	ابتدایی	ابتدایی	خانه‌دار
۲۵	شکوه	۵۵	۵۷	۳ دختر و ۲ پسر	سیکل	سیکل	خانه‌دار

۴. مفهوم شناسی

۴-۱. تجربه زیسته

اصطلاح «تجربه زیسته»^۱ به‌عنوان مفهومی کلیدی، نخستین بار در منظومه فکری ویلهلم دیلتای^۲ صورت‌بندی جدی یافت. این واژه از فعل آلمانی «ارلین» (نزدیک به معنای «تجربه کردن» اما با بار کیفی زیست‌شدگی) مشتق شده و در نیمه دوم قرن نوزدهم میلادی وارد گفتمان فلسفی شد (قاسمی‌پور و همکاران، ۱۴۰۱). دیلتای با تمایز‌گذاری روشن‌بین دو گونه تجربه، بنیان تحلیلی این مفهوم را استوار ساخت.

از منظر دیلتای، تجربه انسانی در دو قالب کلی قابل تفکیک است: تجربه بیرونی (عینی و همگانی) که موضوع بررسی‌های علمی قرار می‌گیرد، و تجربه درونی یا همان تجربه زیسته. تجربه زیسته، در تقابل با تجربه‌ای مفهومی و انتزاعی، شکلی پیش‌تأملی، بی‌واسطه و عیناً زیست شده دارد که در جریان پیوسته زندگی جاری است و با آگاهی اصیل از «بودن» و کلیت وجود فرد پیوند خورده است (شاکری و کمالی‌زاده، ۱۳۹۹). همچنین وی با نقد و توسعه روش کانتی، تجربه زیسته را نه به‌مثابه فعالیت ذهنی و محاسبه‌گر، بلکه به‌عنوان اصل بنیادین و اصیل زندگی در نظر گرفت که در آن نیت، اراده و احساس در هم تنیده‌اند. این اصالت زندگی، هسته اصلی رویکرد هرمنوتیکی دیلتای را تشکیل می‌دهد؛ رویکردی که هدف آن فهم تجربه‌های درونی از طریق تفسیر مظاهر عینی شده زندگی (مانند متون، هنر و کنش‌ها) است. بدین ترتیب، تجربه زیسته به قلمروی بی‌پایان و پویا از آگاهی معاصر و زنده بدل می‌شود که امکان دستیابی به فهمی عمیق‌تر از کلیت هستی انسانی را فراهم می‌سازد (همان).

۴-۲. تربیت فرزند

واژه «تربیت» به لحاظ ریشه‌شناختی، از ماده‌های «رَبَبَ» و «رَبَّو» اشتقاق یافته و در قالب «تربیت»، بر فرایندی تدریجی، پویا و غایت‌مند دلالت دارد. در منابع لغوی، کاربرد واژه «رَبَبَ» در حوزه‌های مالکیت و سرپرستی، به‌ویژه در عبارت «رَبَّ وَكَلَهُ»، حاکی از مسئولیت جامع و توأم با اهتمام در قبال پرورش است (ابن منظور، ۱۴۱۴، ج ۱، ص ۳۹۹). راغب اصفهانی نیز «تربیت» را فرایندی تعریف می‌کند که با ایجاد توالی حالات، موضوع را به سوی کمال و تمامیت سوق می‌دهد (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲، ج ۱، ص ۳۶۶). تحلیل‌های ریشه‌شناختی

1. Lived experience
2. Wilhelm Dilthey
3. Erleben

عمیق‌تر، معنای اولیه «ربو» را «انتفاخ همراه با افزایش» دانسته‌اند که مؤید مفهوم «رشد درونی» و شکوفایی استعدادهاى نهفته، پیش از تحقق افرونی خارجی است (مصطفوی، ۱۳۶۸، ج ۴، ص ۳۵). این دیدگاه، تربیت را فرایندی مبتنی بر قابلیت‌های ذاتی و پویایی درونی می‌داند. از سوی دیگر، «فرزند» (ولد) به موجودی اطلاق می‌شود که از دیگری زاده شده و نسل آینده را شکل می‌دهد (دهخدا، ۱۳۷۷، ج ۱۱، ص ۱۷۰۶۹؛ هاشمی شاهرودی، ۱۳۸۱، ج ۵، ص ۶۷۳).

با ترکیب این دو مفهوم، «تربیت فرزند» به فرایندی جامع، آگاهانه و جهت‌دار اشاره دارد که در آن پرورش‌دهنده با پذیرش نقش سرپرستی و مسئولیت کامل، زمینه رشد تدریجی و همه‌جانبه فرزند را در ابعاد مادی و معنوی فراهم می‌سازد. هدف غایی این فرایند، شکوفاسازی استعدادهاى بالقوه و هدایت آن به سوی فعلیت و کمال مطلوب است. براین اساس، تربیت فرزند جریانی یکپارچه و تعاملی است که از یک سو بر شناخت و احترام به استعدادهاى درونی فرزند استوار است و از سوی دیگر، مستلزم ایفای نقشی فعال، مداوم و هدفمند از سوی مربی برای ایجاد شرایط مناسب رشد و رساندن فرزند به حد تمامیت وجودی خویش است.

۵. بحث

تجربه زیسته زنان یزدی در حوزه فرزندآوری و فرزندپروری، همچون نقشه‌ای چندلایه است که در تقاطع گفتمان سنت بایسته‌های عصر نوین ترسیم می‌شود. این پژوهش کیفی با عبور از مقیاس‌های ناپیوسته کمی جمعیتی، به عمق روایت‌های زنان پا می‌نهد و سه قلمرو بهم پیوسته از چالش‌ها، ارزش‌ها و راهبردها را آشکار می‌سازد: «ارزش فرزند» به مثابه میدان نبرد میان معنابخشی عمیق عاطفی و هزینه‌های سنگین مادی؛ «مخاطرات فرزندآوری» به منزله موج‌های نوین نگرانی که از تربیت در فضای مجازی تا شکاف نسلی امتداد دارد؛ و «راهبردهای فرزندآوری» به عنوان تاکتیک‌های هوشمندانه‌ای که زنان برای مقاومت، انطباق و بازتعریف نقش خود در خانواده و جامعه به کار می‌گیرند.

این بخش، باتکیه بر داده‌های زنده مصاحبه‌ها و در هماهنگی با چارچوب نظری ترکیبی (از سیره رضوی تا نظریه‌های ناهماهنگی نهادی مک‌دونالد و گذار جمعیتی)، علاوه بر آن که تصویری واقع‌نگر از زیست‌جهان زنان یزدی ارائه می‌دهد، پلی مفهومی بین تحلیل‌های کلان جمعیت‌شناختی و ابعاد خرد زندگی روزمره می‌سازد. هر یک از این سه محور، گویای بخشی از داستان پیچیده‌ای است که در آن مادری دیگر یک «نقش از پیش تعریف‌شده» نیست، بلکه «پروژه‌ای در حال شدن» است که تحت تأثیر فشارهای اقتصادی،

تحولات فرهنگی و انتخاب‌های هویتی زنان بازسازی می‌شود. در ادامه، این سه جریان اصلی با استناد به صدای مشارکت‌کنندگان و در تعامل با ادبیات پژوهشی داخلی و بین‌المللی واکاوی خواهند شد تا از دل روایت‌های شخصی، الگوهای کلی‌تریستی در بافت جغرافیایی - فرهنگی یزد استخراج گردد.

۵-۱. ارزش فرزند

مفهوم «ارزش فرزندان» به مجموعه کارکردها، نیازهای برآورده‌شده و منافع اشاره دارد که والدین از حضور فرزندان خود دریافت می‌کنند. این مفهوم، پویا و متأثر از تحولات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه است و دربرگیرنده دو بعد مثبت (منافع) و منفی (هزینه‌ها) می‌باشد. از دیدگاه برخی والدین، فرزندان با وجود دشواری‌هایی که به همراه می‌آورند، به زندگی معنا و جهت می‌بخشند و به منزله محور اصلی زندگی والدین تبدیل می‌شوند. این پیوند عاطفی عمیق، گاه به حدی است که فرزندان منشأ «خیر و برکت» در زندگی تلقی می‌شوند. در همین راستا، امام رضا علیه‌السلام در حدیثی، فرزند را «الْوَلَدُ رَيْحَانَةٌ؛ فرزند گیاه خوش‌بو است» (ابن بابویه، ۱۳۷۸، ج ۲، ص ۲۷) معرفی می‌کنند. این تشبیه، هم زیبایی، نشاط و طراوتی را که فرزند به کانون خانواده می‌بخشد تصویر می‌کند و هم حساسیت و مراقبت ویژه‌ای را که این موهبت الهی برای رشد و شکوفایی نیاز دارد، یادآور می‌شود. این نگاه، انگیزه‌ای قوی برای تلاش و هدف‌آفرینی در والدین ایجاد می‌کند. به گفته یکی از مشارکت‌کنندگان به نام شکوفه (۲۷ ساله، دیپلم، خانه‌دار): «وقتی بچه داشته باشی احساس مسئولیت بیشتری داری و قطعاً خیلی متفاوت است با دوره قبل از بچه‌دار شدن. دیگر همه چیزت برای بچه‌هاست، حضری از خودت بگذری براشون».

با این حال، پرورش فرزند مستلزم هزینه‌های سنگین احساسی، روانی و مالی از سوی والدین است که با افزایش سن فرزندان و ورود به مراحل مختلف زندگی، ابعاد گسترده‌تری می‌یابد. در این راستا، امام رضا علیه‌السلام در حدیثی دیگر با رویکردی هدایت‌گر و تسهیل‌گر، بر اولویت‌بندی معیارهای انسانی و اخلاقی بر موانع مادی در تشکیل خانواده تأکید می‌کنند: «إِنْ خَظَبَ إِلَيْكَ رَجُلٌ رَضِيَتْ دِينُهُ وَ خَلَقَهُ فَرَّوْجُهُ وَ لَا يَمْنَعُكَ فَقْرُهُ وَ فَاقَتَهُ؛ اگر مردی نزد تو به خواستگاری آمد که دین و اخلاقش را پسندیدی، به وی زن بده و فقر و ناداری‌اش تو را از این کار باز ندارد» (مجلسی، ۱۳۶۲، ج ۱۰۳، ص ۳۷۲). این رهنمود، ضمن تأیید واقعیت هزینه‌های زندگی، نگرشی اصیل و آرمان‌گرایانه را ارائه می‌دهد که در آن شاخص‌های معنوی و شخصیتی بر دشواری‌های مادی اولویت دارند.

با این وجود، برخی از مشارکت کنندگان در مطالعه حاضر بر این باورند که با توجه به هزینه‌های فزاینده و کاهش مزایای نسبی فرزندآوری در شرایط کنونی، تداوم باروری با چالش مواجه است. دغدغه‌هایی مانند اشتغال پسران، تهیه تجهیزات برای دختران و فراهم آوردن امکانات لازم برای ازدواج آنان، بر بار مسئولیت والدین می‌افزاید. فرخنده (۵۴ ساله، ابتدایی، خانه‌دار) در این رابطه بیان می‌کند: «با این سطح توقعاتی که خانواده‌ها از همدیگر دارند، ازدواج جوان‌ها خیلی سخت شده است، دخترها باید بهترین و جدیدترین مارک وسایل را در هزینه داشته باشند، پسرها هم که تا مدرک دانشگاهی، شغل حسابی، ماشین و خونه مستقل نداشته باشند نمی‌تونند ازدواج کنند، اکثر این هزینه‌ها هم بر دوش والدینه». این اظهار نظر گویای بار سنگین اقتصادی است که در مراحل پیشرفته‌تر فرزندپروری بر دوش خانواده‌ها قرار می‌گیرد و در تقابلی آشکار با معیار ساده‌زیستی و اولویت اخلاق بر ثروت در رهنمود امام رضا علیه السلام قرار دارد. این تقابل، نشان‌دهنده فاصله بین الگوی هنجاری ارائه شده در سنت اسلامی و برخی واقعیت‌های پیچیده اجتماعی - اقتصادی معاصر است که بر درک والدین از ارزش و هزینه فرزندان تأثیر می‌گذارد.

مفاهیم و زیر مقولات مرتبط با مقوله ارزش فرزند		
مفاهیم	زیر مقوله	مقوله اصلی
تجربه حس والدینی، افزایش امید و نشاط زندگی، تحکیم روابط زناشویی، افتخار و سربلندی خانواده، بقای نسل و امتداد خانواده، رهایی از تنهایی و روزمرگی، دلبستگی بیشتر زوجین، کاهنده غرور و منیت زوجین، پذیرش مسئولیت‌های مشترک والدینی، پشتوانه‌ای برای والدین، امنیت اجتماعی دوران پیری، القای روحیه ایشار و از خود گذشتگی به والدین.	منافع فرزندآوری	ارزش فرزند
تحقق مسئولیت‌های فرزندپروری، بهای ازدست‌رفته فرصت‌های والدین، مخارج مراقبت‌های پیشابرداری و زایمانی، هزینه‌های درمان ناباروری نوع اول و دوم، بار مالی آموزش، سرمایه‌گذاری والدین در اشتغالزایی فرزندان، مخارج تهیه سرپناه خانوادگی، کاهش دامنه آزادی‌های فردی والدین	هزینه‌های فرزندآوری	

جدول ۲: مفاهیم و زیر مقولات مرتبط با مقوله ارزش فرزند

۲-۵. مخاطرات فرزندآوری

فرزندان، به مثابه امانت‌های الهی در دامن خانواده، نقشی محوری در تحکیم بنیان خانواده و تجربه حس شیرین والدینی ایفا می‌کنند. با این وجود، حضور آنان پیچیدگی‌ها و دغدغه‌های خاص خود را به همراه دارد که امر فرزندپروری را به فرایندی ظریف و چندبعدی تبدیل می‌کند. تربیت موفق، مستلزم توجه هم‌زمان به ابعاد مادی و معنوی وجود انسان است. به گفته مرجان (۳۸ ساله، دکتری و شاعلی)، «کار خانواده فقط غذا دادن و مراقبت از بدن بچه نیست؛ روح و روانش هم به اندازه جسمش نیاز به توجه و رسیدگی دارد». در این راستا، نهاد خانواده به‌عنوان نخستین کانون تربیت، مسئولیت سنگینی در تربیت دینی فرزندان بر عهده دارد. این نوع تربیت که بسترساز شکوفایی درونی و القای احساس امنیت و نیک‌بختی است، نیازمند الگوسازی عملی والدین است. نعیمه (۲۵ ساله، کارشناسی ارشد، دانشجو) بر این موضوع تأکید دارد: «بچه‌ها در نهایت همون چیزی می‌شن که ما هستیم، نه اون چیزی که فقط آرزو داریم بشن».

در عصر حاضر، چالش‌های تربیتی با گسترش «فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات» پیچیده‌تر شده است. به‌ویژه نوجوانان که در معرض تأثیرات عمیق فضای مجازی و رسانه‌هایی قرار دارند که به گفته سلیمه (۲۶ ساله، کارشناسی ارشد و شاعلی)، اغلب مروج «فرهنگ مادی‌نگر و فردگرایانه» بوده و تهدیدی برای سلامت روان محسوب می‌شوند. در کنار این دغدغه، نگرانی اصلی والدین هدایت فرزندان به سوی «انتخاب‌های درست» برای تضمین آینده‌ای امن و باکیفیت است. این دغدغه در بین خانواده‌های یزدی، اغلب با تأکید بر تلفیق موفقیت اخلاقی، دینی و اجتماعی نمود می‌یابد. معصومه (۴۸ ساله، سیکل و خانه‌دار) بیان می‌کند: «براشون مهمه که بچه‌ها... راه درست رو از همون نوجوانی پیدا کنن... و در نهایت آدمای موفق بشن که مایه سربلندی خانواده، شهر و کشورشون باشن».

با این حال، جامعه ایران شاهد «تحولات فرهنگی و اجتماعی» گسترده‌ای بوده که به برجسته شدن «تفاوت‌های بین‌نسلی» در ارزش‌ها، سبک زندگی و نگرش‌ها انجامیده و خانواده‌ها را با چالش‌های جدیدی مواجه ساخته است. این شکاف نسلی گاه در اموری مانند الگوی فرزندآوری نیز ظهور می‌کند، چنانکه مرضیه (۳۰ ساله، کارشناسی و خانه‌دار) به نقل از مادری مسن‌تر اشاره می‌کند که از تمایل کم فرزندآوری و تفاوت نگرش دخترش ابراز نگرانی می‌کند، با وجودی که خود حامی و آماده کمک است. این موارد نشان می‌دهد که فرزندپروری در بافت امروزی، علاوه بر توجه به ابعاد سنتی تربیت، مستلزم درک و مدیریت تحولات سریع اجتماعی و شکاف‌های ارزشی بین نسل‌ها است.

مفاهیم و زیر مقولات مرتبط با مقوله مخاطرات فرزندپروری		
مفهوم	زیر مقوله	مقوله اصلی
مسائل تربیتی، تقویت باورهای دینی فرزندان، مخاطرات فضای مجازی بر سلامت روان فرزندان، انتخاب صحیح مسیر زندگی، آینده نامعلوم شغلی، مسئله ازدواج و همسرگزینی، هزینه‌های ازدواج و مسکن، تفاوت نسلی والدین و فرزندان.	نگرانی‌های مشترک در تربیت فرزندان	مخاطرات فرزندپروری
اشتباه والدین در تربیت دختران، اولویت ادامه تحصیل و کسب شغل، چشم و همچشمی در تأمین جهیزیه دختران، ازدواج درست و یافتن همسر مناسب، عدم آشنایی دختران با مهارت‌های لازم برای زندگی زناشویی، تأخیر فرزندآوری دختران متأهل، فرزندآوری پایین دختران ازدواج کرده.	نگرانی‌های تربیت فرزندان دختر	
گروه همسالان و دوستان ناباب، آسیب‌های فضای مجازی، رفتارهای پرخطر جنسی، جذب مشاغل ناسالم و کاذب، درگیر شدن در باندهای فساد و مواد مخدر.	نگرانی‌های تربیت فرزندان پسر	

جدول ۳: مفاهیم و زیرمقولات مرتبط با مقوله مخاطرات فرزندپروری

۳-۵. مقوله راهبردهای فرزندآوری

نقش مادری، به‌عنوان یکی از سازنده‌ترین و ارزشمندترین نقش‌های زنان در جامعه ایرانی تعریف شده است. این جایگاه تنها به تولد و تغذیه خلاصه نمی‌شود، بلکه مجموعه‌ای پیچیده از مسئولیت‌های پرورشی و تربیتی را در بر می‌گیرد که تأثیری کلان بر هدایت جامعه دارد. با این حال، افزایش مشارکت اجتماعی و اقتصادی زنان، این نقش سنتی را با چالش‌های جدیدی مواجه ساخته است. در بافت فرهنگی ایران که مسئولیت اصلی امور خانگی و مراقبت از فرزندان بر عهده زنان است، اشتغال بیرون از خانه اغلب به «تعارض کار - خانواده» می‌انجامد. این تعارض، بار سنگینی بر دوش زنان می‌گذارد و آنان را ناگزیر به اتخاذ راهبردهایی برای مدیریت آن می‌کند.

تجارب مشارکت‌کنندگان گویای طیفی از این راهبردهاست: برخی مانند منیره (۴۴ ساله، کارشناسی و خانه‌دار) به دلیل مسئولیت سنگین مراقبت از سه فرزند، به ناچار از شغل

خود انصراف دادند و نقش خانه‌داری تمام‌وقت را پذیرفتند. برخی دیگر مانند سهیلا (۴۹ ساله، کارشناسی و شاغل) با اتکا به شبکه حمایتی (مانند کمک همسر و اطرافیان) و تقسیم وظایف، تلاش کردند تا بین این دو نقش توازن برقرار کنند. با این حال، فشار ناشی از این تعارض همچنان سنگین است. عفت (۳۵ ساله، کارشناسی و شاغل) به این فشار دو گانه اشاره کرده و سبک‌سازی شغل یا کاهش ساعات کاری را به‌عنوان راه‌حلی برای کاهش تنش پیشنهاد می‌دهد. این مسئله گاه حتی تصمیم‌گیری درباره زمان فرزندآوری را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ همان‌گونه که مرجان (۳۸ ساله، دکتری و شاغل) به دلیل تلاش برای دستیابی به ثبات شغلی، فرزندآوری را به تعویق انداخت.

از دیدگاه مشارکت‌کنندگان، تربیت موفق فرزند در گرو آموزش و کسب مهارت‌های فرزندپروری است. یک خانواده موفق، ضمن فراهم آوردن محیطی امن، آرام و بانشاط، باید بر تعاملات فرزند به ویژه در دوره حساس نوجوانی و جوانی نظارت دقیق داشته و برای اوقات فراغت او برنامه‌ریزی جامعی انجام دهد. نجمه (۳۱ ساله، کارشناسی و خانه‌دار) بر ضرورت یادگیری این مهارت‌ها توسط والدین، به ویژه مادران، تأکید می‌کند.

با این حال، فضای پیچیده امروزی، این وظیفه را دشوارتر ساخته است. محبوبه (۲۵ ساله، کارشناسی ارشد و شاغل) به چالش‌های ناشی از گسترش بی‌حدود فضای مجازی و اینترنت اشاره می‌کند که مدیریت رفتار و تربیت نوجوانان را به امری بسیار پیچیده تبدیل کرده است. در چنین شرایطی، والدین تمام‌وقت خود را وقف تأمین نیازهای مادی و عاطفی فرزندان می‌کنند و دغدغه اصلی‌شان ایجاد «امنیت نسبی» برای آینده آنان است. این تلاش، گاه در قالب سرمایه‌گذاری حداکثری بر پرورش استعدادهاى فرزند، از همان بدو تولد، متبلور می‌شود. در نهایت، یافته‌ها نشان می‌دهد که نقش مادری در جامعه در حال گذار ایران، در تقاطع انتظارات سنتی و فشارهای مدرن قرار گرفته و مستلزم راهبردهای انطباقی پیچیده‌ای است که هم بر زندگی حرفه‌ای و هم بر کیفیت تربیت نسل آینده تأثیر می‌گذارد.

مفاهیم و زیرمقولات مرتبط با مقوله راهبردهای فرزندآوری		
مفهوم	زیر مقوله	مقوله اصلی
برنامه‌ریزی برای زمان مناسب فرزندآوری، به تعویق انداختن باروری بعد از ازدواج، فاصله‌گذاری بین فرزندان، سبک‌سازی شغل، خروج از بازار کار، ترک موقت تحصیل، کاهش کمیت و توجه به کیفیت بیشتر فرزند.	بارداری و زایمان	راهبردهای فرزندآوری
پرستار کودک مطمئن، مهد کودک مناسب، حمایت‌گری والدین زوجین، همکاری فرزندان در مراقبت از فرزند کوچک‌تر، زمانبندی مراقبت از فرزند بین زوجین، خروج موقتی زنان از کار، مرخصی ساعتی و بدون حقوق مادر شاغل، مشغله‌های زیاد زنان شاغل، تقویت مهارت‌های فرزندپروری، مدیریت تعاملات فرزند در اجتماع، مدیریت اوقات فراغت فرزندان، شناخت گروه همسالان و دوستان فرزند، فراهم کردن محیط زندگی امن و آرام.	نگهداری و مراقبت از فرزند	
استعدادیابی فرزند، فرزند مستقل و خودکفا، هدایت تحصیلی صحیح فرزند، تأکید بر مهارت آموزی شغلی فرزند، آینده شغلی فرزند.	مدیریت آینده فرزند	

جدول ۴: مفاهیم و زیرمقولات مرتبط با مقوله راهبردهای فرزندآوری

۶. تبیین نظری تجربه زیسته زنان یزدی در پرتو آموزه‌های امام رضا علیه‌السلام

این بخش با هدف تقویت مبانی نظری پژوهش و انطباق یافته‌های کیفی با منظومه تعالیم دینی، با محوریت سیره امام رضا علیه‌السلام در سه محور کلیدی «بصیرت و عقلانیت عملی»، «تدبیر و برنامه‌ریزی» و «صبر و تاب‌آوری ایمان‌مدار» تدوین شده است. این چارچوب تحلیلی به درک عمیق‌تر سازوکارهای انطباقی و چالش‌های زنان متأهل یزدی در مواجهه با مسائل فرزندآوری و فرزندپروری کمک می‌کند.

۱-۶. بصیرت و عقلانیت عملی: بنیان تصمیم‌گیری آگاهانه

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد زنان در بافت تعارض سنت و مدرنیته، با تصمیم‌گیری‌های پیچیده در حوزه خانواده روبرو هستند. آموزه‌های رضوی با تأکید بر «بصیرت» به عنوان پیش شرط هر عمل سنجیده، پاسخی اصولی به این چالش ارائه می‌دهد. امام رضا علیه‌السلام

می‌فرماید: «العاملُ عَلَى غَيْرِ بَصِيرَةٍ كَالسَّائِرِ عَلَى غَيْرِ الطَّرِيقِ لَا يَزِيدُهُ سُرْعَةُ السَّيْرِ إِلَّا بَعْدًا عَنِ الطَّرِيقِ؛ کسی که بدون آگاهی عمل کند، مانند رهروی در بیراهه است؛ هر چه سریع‌تر رود، از راه مقصود دورتر می‌شود» (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۷۸، ص ۳۴۶). این حدیث به روشنی پیامدهای عمل بدون شناخت را نشان می‌دهد. نگرانی زنان از آینده فرزندان در فضای مجازی یا اضطراب ناشی از تصمیمات لحظه‌ای در تعادل کار و خانواده، مصداق‌های عینی «سیر در بیراهه» به دلیل فقدان بصیرت لازم است. تأکید آموزه رضوی بر توقف، مطالعه و مشورت پیش از اقدام، راهبردی معنوی برای پیشگیری از تصمیمات مخاطره‌آمیز ارائه می‌دهد.

۲-۶. تدبیر و برنامه‌ریزی: مدیریت تعارض نقش‌ها و کاهش پشیمانی

مقوله راهبردهای فرزندآوری در یافته‌ها، نشان‌دهنده تلاش زنان برای مدیریت مسئولیت‌های چندگانه از طریق زمان‌بندی، سبک‌سازی شغل و تقسیم کار است. این رویکرد با مفهوم «تدبیر» در سیره امام رضا علیه‌السلام همسو است. ایشان می‌فرماید: «التَّدْبِيرُ قَبْلَ الْعَمَلِ يُؤْمِنُكَ مِنَ النَّدَمِ؛ اندیشه و برنامه‌ریزی پیش از عمل، تو را از پشیمانی ایمن می‌دارد» (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۷۱، ص ۳۳۸). این روایت بر اقدام پیش‌گیرانه و آینده‌نگر تأکید دارد که مستقیماً با تجربه زنان شاغلی که از تعارض کار-خانواده و احساس گناه سخن می‌گویند، قابل انطباق است. برنامه‌ریزی برای زمان مناسب فرزندآوری یا تنظیم ساعات کاری، جلوه‌هایی از «التدبیر قبل العمل» هستند که اضطراب ناشی از بی‌برنامگی را کاهش می‌دهند.

۳-۶. صبر و تاب‌آوری ایمان‌مدار: پاسداشت بنیان خانواده در میانه فشارهای نوین

یافته‌ها نشان می‌دهد زنان یزدی با وجود سنگینی هزینه‌های مادی و روانی فرزندپروری، با درجاتی از «صبر» به حفظ کانون خانواده همت گمارده‌اند. این مفهوم در آموزه‌های رضوی جایگاهی رفیع دارد. امام رضا علیه‌السلام می‌فرماید: «لَا إِيمَانَ لِمَنْ لَا صَبْرَ لَهُ؛ کسی که صبر ندارد، ایمان ندارد» (ابن بابویه، ۱۳۷۸، ج ۲، ص ۴۴).

در این نگاه، صبر شالوده‌ای از ایمان و نشانه‌ای از استحکام اعتقاد است. افزون بر این، ایشان برای تشویق مؤمنان به ثبات قدم در مصائب می‌فرماید: «مَنْ بَلِيَ مِنْ شَيْعَتِنَا بِلَاءٍ فَصَبَرَ كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ مِثْلَ أَجْرِ أَلْفِ شَهِيدٍ؛ هر یک از شیعیان ما که به بلایی دچار شود و صبر کند، خداوند عزوجل برای او پاداشی همچون پاداش هزار شهید می‌نویسد» (ابن بابویه، ۱۳۷۸، ج ۲، ص ۲۲۱). این بیانات، معنابخشی عمیقی به رنج‌ها و دشواری‌های مادران ارائه می‌دهد و آن‌ها را به عرصه‌ای از «ابتلاء الهی» ارتقا می‌بخشد که صبر بر آن، ارزشی بی‌نظیر می‌یابد.

۴-۶. نگاهی کل نگر به نظم: تلفیق سلامت جسمی، روانی و اخلاقی

سیره رضوی نظم را منحصر به بُعد زمانی نمی‌داند، بلکه سلامت جسم و روان و پاکی روابط اجتماعی را نیز در بر می‌گیرد. به عنوان نمونه، توصیه‌های بهداشتی ایشان در راستای تعادل جسمانی و روانی است «عَلَيْكُمْ بِالسَّفَرِ جَلِ فَإِنَّهُ يَجْلُو الْقَلْبَ وَيَذْهَبُ بِطَخَاءِ الصَّدْرِ؛ به (خوردن) به روی آورید؛ چرا که قلب را صیقل می‌دهد و تاریکی سینه را می‌زداید» (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۶۶، ص ۱۶۹). «مَنْ أَكَلَ السَّفْرَ جَلَةً ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ عَلَى الرِّيقِ صَفَا ذَهْنُهُ وَ امْتَلَأَ جَوْفَهُ حِلْمًا وَ عِلْمًا وَ وَقَى مِنْ كَيْدِ إِبْلِيسَ وَ جُنُودِهِ؛ هر کس سه روز ناشتا به بخورد، ذهنش صفا یابد و درونش از حلم و دانش آکنده گردد و از نیرنگ ابلیس و لشکریانش در امان ماند» (ابن بابویه، ۱۳۷۸، ج ۲، ص ۷۳). این دستورات نشان می‌دهند نظم در سبک زندگی مادر، مستقیماً بر ظرفیت تربیتی و مدیریت عاطفی او اثر می‌گذارد. از سوی دیگر، نظم اخلاقی در روابط نیز مورد تأکید است.

«لَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يُرَوِّعَ مُسْلِمًا؛ برای هیچ مسلمانی روا نیست که مسلمان دیگری را بترساند» (علی بن موسی علیه السلام، ۱۳۶۴، ص ۳۷۶). «عَلَّةُ الزَّكَاةِ صَلَةُ الْأَرْحَامِ وَ اصْطِنَاعُ الْمَعْرُوفِ؛ از علل تشریح زکات... پیوند با خویشاوندان و انجام کارهای نیکوست» (ابن بابویه، ۱۳۷۸، ج ۲، ص ۹۰).

این آموزه‌ها بر ایجاد فضایی امن و تقویت پیوندهای عاطفی تأکید دارند که توانایی زن در ایفای نقش تربیتی را افزایش می‌دهد. تحلیل تجربه زنان متأهل یزدی در پرتو سیره امام رضا علیه السلام نشان می‌دهد تلاش‌های انطباقی آنان در بسیاری از وجوه با اصول «بصیرت»، «تدبیر» و «صبر ایمانی» هم‌خوانی دارد. آگاهی‌بخشی عامدانه به این اصول در بستر فرهنگی جامعه می‌تواند این تلاش‌ها را نظام‌مندتر سازد. این چارچوب نظری افزون بر آن که عمق تحلیلی پژوهش را افزایش می‌دهد، ظرفیت سیره رضوی را به عنوان منبعی زنده و کاربردی برای طراحی الگوهای حمایتی همسو با زیست‌جهان زنان معاصر، به ویژه در بافت‌های در حال گذار مانند یزد، آشکار می‌سازد.

۷. نتیجه‌گیری

این پژوهش نشان می‌دهد که تجربه فرزندآوری و فرزندپروری برای زنان یزدی در میانه میدانی از کشمکش‌های هویتی و ساختاری رقم می‌خورد؛ جایی که میل عمیق به معنا بخشی از طریق مادری و حفظ پیوندهای نسلی، با واقعیت‌های سخت اقتصادی، بار سنگین مسئولیت‌های چندگانه و اضطراب‌های تربیتی در جهانی پیچیده و متغیر مواجه

می‌شود. یافته‌ها حاکی از گذاری ناتمام است: اگرچه چارچوب‌های سنتی ارزش‌زا مانند تقدس خانواده و کارکرد نمادین فرزند کماکان پابرجاست، اما محتوای این چارچوب‌ها و شیوه تحقق آن‌ها در حال دگرگونی ریشه‌ای است. امروزه، «والدگری موفق» نه در کثرت عددی، بلکه در کیفیت پرورش، تأمین فرصت‌ها و تضمین آینده‌ای امن تعریف می‌شود، امری که مستلزم سرمایه‌گذاری عظیم مادی، عاطفی و زمانی است.

در چنین بستری، هرگونه سیاست‌گذاری مؤثر ناگزیر از عبور از رویکردهای تک‌بعدی و اتخاذ راهبردی کل‌نگر است. این راهبرد باید همزمان بر سه محور متمرکز شود: حمایت مادی و نهادی از خانواده‌ها برای کاهش بار هزینه‌های مستقیم و فرصتی، بازتفسیر و توانمندسازی نقش‌های اجتماعی زنان به گونه‌ای که میان ایفای نقش‌های سنتی و مدرن آشتی برقرار کند، و نهایتاً، بازسازی گفتمان فرهنگی پیرامون خانواده و فرزندآوری با تکیه بر منابع معنایی بومی و دینی. در این راستا، میراث تربیتی امام رضا علیه السلام با تأکید بر تربیت توأمان عقلانی و عاطفی، عدالت و مسئولیت‌پذیری در کانون خانواده نه به عنوان یک الگوی از بین رفته، بلکه به مثابه منبعی زنده و الهام‌بخش برای پاسخگویی به پرسش‌های اساسی دوران معاصر درباره شیوه زیست مشترک و انتقال معنادار میراث انسانی و فرهنگی می‌تواند ظرفیت‌هایی بی‌بدیل برای هموار کردن این گذار دشوار فراهم آورد.

پیشنهادات

۱. با توجه به تنوع عمیق قومیتی، فرهنگی و اقتصادی در استان‌های مختلف ایران و تأثیر مستقیم این عوامل بر الگوهای باروری، انجام پژوهش‌های کیفی ملی-منطقه‌ای به صورت خاص در هر استان یا خرده‌فرهنگ توصیه می‌شود. چنین مطالعاتی با هدف کشف تجربه زیسته زنان و شناسایی عوامل تعیین‌کننده بومی باروری، می‌تواند داده‌های غنی و دقیقی در اختیار سیاست‌گذاران ملی و منطقه‌ای قرار دهد تا برنامه‌های جمعیتی هدفمند و هماهنگ با ویژگی‌های هر بافت طراحی شود.

۲. در اولویت‌گذاری سیاست‌های جمعیتی، تسهیل تشکیل و استحکام خانواده محور اصلی است. این امر مستلزم اجرای تدابیر عملی برای کاهش موانع ازدواج، کاهش معنادار هزینه‌های اقتصادی مستقیم فرزندآوری (مانند مسکن، آموزش، درمان) و نیز کاهش هزینه‌های فرصت آن، به ویژه برای زنان شاغل و تحصیل‌کرده، از طریق گسترش حمایت‌های نهادی مانند مرخصی‌های والدگی، تسهیلات شغلی و توسعه مراکز مراقبت از کودک با کیفیت است.

۳. هرگونه سیاست‌گذاری نوین در حوزه جمعیت باید بر پایه یک ارزیابی واقع‌بینانه و

همه‌جانبه از وضعیت جمعیت‌شناختی کنونی ایران و نیز آسیب‌شناسی تجربه گذشته برنامه‌های تنظیم خانواده و پیامدهای اجتماعی-فرهنگی آن استوار باشد. تنها در این صورت است که می‌توان فضایی شفاف و مبتنی بر واقعیت‌های اجتماعی ایجاد کرد که در آن زنان و خانواده‌ها بتوانند تصمیم‌گیری آگاهانه و آزادانه‌ای درباره ترجیحات و تمایلات فرزندآوری خود داشته باشند. این رویکرد، پایدارترین مسیر برای تحقق اهداف جمعیتی در بلندمدت خواهد بود.

منابع و مآخذ

- ابن بابویه، محمدعلی (۱۳۷۸ش). **عیون اخبارالرضا علیه‌السلام**. تهران: جهان.
- ابن منظور، محمد بن مکرم (۱۴۱۴ق). **لسان العرب**. بیروت: دارالفکر للطباعة و النشر و التوزیع دار صادر.
- اسحاقی، محمد و همکاران (۱۳۹۳ش). **چالش‌های فرزندآوری زنان شاغل در یک مطالعه کیفی**. زن در توسعه و سیاست. ۱. ۱۱۱-۱۳۴.
- اسماعیلی یزدی، عباس (۱۳۸۵ش). **فرهنگ تربیت**. قم: مسجد مقدس جمکران.
- اکبرنژاد، محمد و طاهری، علی (۱۳۹۶ش). **خانواده و تربیت فرزند در سیره رضوی**. فرهنگ رضوی. (۱۷)۵. ۴۵-۶۶.
- اکبرنژاد، محمدعلی (۱۳۹۹ش). **بازشناسی سیره تربیتی امام رضا علیه‌السلام در تشکیل خانواده و تربیت فرزند**. همایش ملی خانواده و سبک زندگی اسلامی.
- امام رضا، علی بن موسی (۱۳۶۴ش). **فقه‌الرضا علیه‌السلام**. قم: آل‌البت علیهم‌السلام لإحياء التراث.
- آستان قدس رضوی (۱۴۰۲ش). **منزلت مادر در کلام نورانی حضرت امام رضا علیه‌السلام**.
- آقایی هیر، توکل و همکاران (۱۳۹۵ش). **فرزندآوری به مثابه مخاطره**. مطالعات راهبردی زنان. ۱۹(۷۳). ۳۳-۸.
- حریری، نجلا (۱۳۸۵ش). **اصول و روش‌های پژوهش کیفی**. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی.
- حسینی، حاتم و بگی، بلال (۱۳۹۱ش). **استقلال زنان و کنش‌های باروری در میان زنان کرد شهر مهاباد**. زن در توسعه و سیاست. ۴(۱۰). ۷۸-۵۷.
- حسینی، حاتم و بگی، بلال (۱۳۹۱ش). **فرهنگ و فرزندآوری: بررسی تمایلات باروری زنان کرد شهر مهاباد**. مطالعات راهبردی زنان. ۱۵(۵۸). ۱۶۱-۱۲۱.
- خدیوزاده، طلعت و همکاران (۱۳۹۳ش). **تعیین ارتباط انگیزه‌های فرزندآوری با ترجیحات باروری**. مجله زنان، مامائی و نازایی ایران. ۱۷(۱۱۱). ۱۸-۸.
- دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۷۷ش). **لغت‌نامه دهخدا**. تهران: دانشگاه تهران.
- دهقانی‌زاده، حسینعلی و همکاران (۱۳۹۹ش). **احساس گناه مادری: کاوشی کیفی بر اشتغال زنان در رابطه مادر-فرزندی**. طلوع بهداشت یزد. ۱۹(۲). ۳۲-۱۶.
- رازقی نصرآباد، حجه‌بی‌بی (۱۳۹۲ش). **شمار فرزندان ایده‌آل و واقعی و شکاف میان آنها در ۳ استان منتخب سمنان، کهگیلویه و بویراحمد و هرمزگان**. مؤسسه مطالعات و مدیریت جامع و تخصصی جمعیت کشور.
- رازقی نصرآباد، حجه‌بی‌بی و سرایی، حسن (۱۳۹۳ش). **تحلیل کوهورتی (نسلی) نگرش زنان درباره ارزش فرزند در استان سمنان**. زن در توسعه و سیاست. ۱۲(۲). ۲۵۰-۲۲۹.
- رازقی نصرآباد، حجه‌بی‌بی و همکاران (۱۳۹۳ش). **پدیدارشناسی زمان تولد اولین فرزند در بین زنان در تهران**. مطالعات راهبردی زنان. ۱۶(۶۳). ۹۵-۵۷.
- راغب اصفهانی، حسین بن محمد (۱۴۱۲ق). **مفردات الفاظ القرآن**. بیروت: دارالشامیه.
- رستمی، میلاد و ایمانی جاجرمی، حسین (۱۳۹۵ش). **مطالعه بیکاری از نگاه بیکاران روستایی و**

- پیامدهای آن.** توسعه اجتماعی. (۱)۱۱. ۱۰۲-۷۳.
- رضوی زاده، ندا و همکاران (۱۳۹۴ش). **زمینه‌های کم‌فرزندطلبی و تأخیر در فرزندآوری مورد مطالعه: زنان شهید.** راهبرد فرهنگ. ۸(۳۱). ۸۹-۷۳.
- شاگری نژاد، قدرت‌الله و همکاران (۱۳۹۵ش). **بررسی دیدگاه زنان و مردان تک‌فرزند شهرستان اهواز درباره فرزندآوری: یک پژوهش کیفی.** طلوع بهداشت. ۱۵(۵). ۹۵-۸۱.
- شاگری، سیدرضا و کمالی زاده، محمد (۱۳۹۹ش). **از ذهن تا تجربه زیسته؛ تحلیل تطبیقی در شعر متقدم و متاخر قیصر امین‌پور.** پژوهش زبان و ادبیات فارسی. ۵۸. ۱۶۰-۱۳۵.
- صادقی، رسول و شهابی، زهرا (۱۳۹۸ش). **تعارض کار و مادری: تجربه گذار به مادری زنان شاغل در شهر تهران.** جامعه‌شناسی کاربردی. ۳۰(۱). ۱۰۴-۹۱.
- عباسی شوازی، محمد جلال و حسینی چاووشی، میمنت (۱۳۹۲ش). **تحولات باروری در ایران در چهار دهه، کاربرد و ارزیابی روش فرزندان خود با استفاده از داده سرشماری ۱۳۶۵، ۱۳۷۵، ۱۳۸۵، ۱۳۹۰.** گزارش منتشرنشده. پژوهشکده آمار. مرکز آمار ایران.
- عباسی شوازی، محمد جلال و حسینی، حاتم (۱۳۸۶ش). **تفاوت‌های قومی باروری در ایران: روندها و عوامل مؤثر بر آن.** جامعه‌شناسی ایران. ۸(۴). ۳۶-۳.
- عباسی شوازی، محمد جلال و همکاران (۱۳۸۳ش). **تحولات باروری در ایران: شواهدی از چهار استان منتخب.** تهران: وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی.
- عربی، سید هادی و همکاران (۱۴۰۲ش). **شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر فرزندآوری در ایران.** مطالعات راهبردی زنان. ۲۵(۹۹). ۱۶۴-۱۲۹.
- عطاردی قوچانی، عزیزالله (۱۴۱۳ق). **مسند الإمام الرضا علیه السلام.** بیروت: دارالصفوة.
- علی‌مندگاری، ملیحه و همکاران (۱۴۰۳ش). **کاوشی در بسترهای انگیزه‌بخش و کنترل‌گر فرزندآوری در شهر یزد.** جامعه‌شناسی کاربردی. ۷۳(۱). ۱۰-۲.
- فاضلی، الهام و همکاران (۱۳۹۳ش). **ارتباط ارزش فرزند با میزان باروری در زنان مراجعه‌کننده به مراکز بهداشتی درمانی.** مجله زنان. مامائی و نازایی ایران. ۱۷(۱۰۸). ۲۷-۲۱.
- فلیک، اووه (۱۳۹۰ش). **درآمدی بر تحقیق کیفی.** مترجم: هادی جلیلی. تهران: نی.
- قاسمی‌پور، قدرت و همکاران (۱۴۰۱ش). **تجربه زیسته؛ ماهیت، گونه‌ها و نقش آن در فرایند خالقیت ادبی.** نقد ادبی. ۶۰. ۲۲۸-۱۷۵.
- قهرمانی، فرشته و همکاران (۱۴۰۲ش). **بررسی عوامل ساختاری تعیین‌کننده‌های اجتماعی سلامت بر فرزندآوری زنان ایرانی: یک مطالعه مرور سیستماتیک.** زنان. مامایی و نازایی ایران. ۲۶(۲). ۹۹-۱۸۸.
- کریمی، حامد (۱۳۹۳ش). **عوامل تعیین‌کننده ایده‌آل‌های باروری زنان گُرد شهر سندج: مطالعه تطبیقی زنان شاغل و غیر شاغل.** پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته جمعیت‌شناسی، دانشگاه یزد.
- کلاته ساداتی، احمد و همکاران (۱۴۰۳ش). **واکاوی دیدگاه نخبگان در زمینه سیاست‌گذاری‌های جمعیتی در شهر یزد: یک مطالعه کیفی.** طلوع بهداشت یزد. ۲۳(۲). ۱۱۸-۱۰۰.

مجلسی، محمدباقر (۱۳۸۳ش). **بحار الانوار الجامعه لدرر اخبار الائمه الاطهار**. بیروت: دار احیاء التراث العربی.

محمد تقی زاده، مهدیه و غیاثوند، احمد (۱۴۰۲ش). **مصائب زنان شاغل در دوران همه گیری بیماری کرونا: تجارب و پیامدها**. مسائل اجتماعی ایران. ۱. ۱۵۳-۱۸۴.

محمودیان، حسین و رضایی، مهدی (۱۳۹۱ش). **زنان و کنش کم فرزندآوری: مطالعه موردی زنان کُرد**. مطالعات راهبردی زنان. ۱۴(۵۵). ۱۷۳-۲۲۵.

محمودیان، حسین و همکاران (۱۳۸۸ش). **زمینه های کم فرزندآوری در استان کردستان، مطالعه موردی شهر سنقر**. نامه انجمن جمعیت شناسی ایران. ۴(۸). ۸۵-۱۲۲.

مرادی، ناهید و همکاران (۱۳۹۳ش). **بررسی عوامل مؤثر بر تمایلات فرزندآوری زنان ۴۹-۱۵ ساله شیعه و سنی ساکن در مناطق روستایی شهرستان کامیاران**. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه یزد.

مرکز آمار ایران (۱۳۹۵ش). **روند میزان باروری در ایران**. تهران: مرکز آمار ایران.
مرکز آمار ایران (۱۴۰۰ش). **روند میزان باروری در ایران از سال ۱۳۹۶ تا ۱۳۹۹**. بازیابی شده از:

https://amar.org.ir/Portals/0/amarmozuui/infographics/Fe-iran_1399.jpg

مصطفوی، حسن (۱۳۶۸ش). **التحقیق فی کلمات القرآن الکریم**. تهران: فرهنگ و ارشاد اسلامی.
نورالله زاده، عسکر (۱۳۹۲ش). **بررسی رفتار و تمایلات و ایده آل های باروری زنان ازدواج کرده ۴۹-۱۵ ساله شهر دهلران**. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا.

هاشمی شاهرودی، محمود (۱۳۸۲ش). **فرهنگ فقه مطابق مذهب اهل بیت علیهم السلام**. قم: دائرة المعارف فقه اسلامی بر مذهب اهل بیت علیهم السلام.

هراتی، رابعه و همکاران (۱۴۰۰ش). **تربیت فرزند در خانواده از منظر سیره امام رضا علیه السلام**. فرهنگ رضوی. ۹(۳۳). ۴۵-۶۳.

یراقی، سعیده و همکاران (۱۳۹۸ش). **واکاوی تجارب زیسته زنان شاغل اصفهانی از شیردهی**. جامعه شناسی کاربردی. ۳۰(۱). ۲-۱۰.

Transliterated Bibliography

The Holy Qur'an (1389 SH). Translator: Makarem Shirazi, Nasser. Qom: Ali Ibn Abi Talib (A.S.).

Abbasi Shavazi, Mohammad Jalal & Hosseini Chavoshi, Meimanat (1392 SH). Fertility Trends in Iran over Four Decades, Application and Evaluation of the Own Children Method Using Census Data from 1365, 1375, 1385, 1390. Unpublished Report. Statistical Research and Training Center. Statistical Center of Iran.

Abbasi Shavazi, Mohammad Jalal & Hosseini, Hatem (1386 SH). Ethnic Differences in Fertility in Iran: Trends and Influencing Factors. Iranian Journal of Sociology, 8(4), 3-36.

Abbasi Shavazi, Mohammad Jalal et al. (1383 SH). Fertility Trends in Iran: Evidence from Four Selected Provinces. Tehran: Ministry of Health and Medical Education.

Abbasi-Shavazi, M. J., McDonald, P. & Hosseini-Chavoshi, M. (2009). The Fertility Transition in Iran: Revolution and Reproduction. Springer.

Aghayari Hir, Tavakkol et al. (1395 SH). Childbearing as a Risk. Strategic Studies of Women, 19(73), 8-33.

Akbarnejad, Mohammad & Taheri, Ali (1396 SH). Family and Child Uprhinging in the Sirah of Imam Reza (A.S.). Razavi Culture, 5(17), 45-66.

Akbarnejad, Mohammad Ali (1399 SH). Recognition of the Educational Sirah of Imam Reza (A.S.) in Family Formation and Child Uprhinging. National Conference on Family and Islamic Lifestyle. Retrieved from: <https://civilica.com/doc/1217515>

Alimandgari, Maliheh et al. (1403 SH). An Exploration into Motivational and Controlling Contexts of Childbearing in Yazd City. Applied Sociology, 73(1), 2-10.

Al-Majlisi, Muhammad Baqir (1383 SH). Bihar al-Anwar al-Jami'ah li-Durar Akhbar al-A'immah al-Athhar. Beirut: Dar Ihya' al-Turath al-'Arabi.

Al-Raghib al-Isfahani, al-Husayn ibn Muhammad (1412 Q). Mufradat Alfaz al-Qur'an. Beirut: Dar al-Shamiyyah.

Andersson, G., Hank, K. & Vikat, A. (2007). Understanding parental gender preferences in advanced societies: Lessons from Sweden and Finland. Demographic Research, 17(6), 135-156.

Arabi, Seyyed Hadi et al. (1402 SH). Identifying and Prioritizing Factors Affecting Childbearing in Iran. Strategic Studies of Women, 25(99), 129-164.

Astan Quds Razavi (1402 SH). The Status of Mother in the Illuminating Words of Imam Reza (A.S.). Retrieved from: <https://www.razavi.ir/fa/335511>

‘Ataradi Quchani, ‘Azizullah (1413 Q). *Musnad al-Imam al-Reza (A.S.)*. Beirut: Dar al-Safwah.

Dehghanizadeh, Hosseinali et al. (1399 SH). *Maternal Guilt: A Qualitative Exploration of Women’s Employment in the Mother-Child Relationship*. *Tolu’-e Behdasht-e Yazd*, 19(2), 16-32.

Dehkhoda, Ali Akbar (1377 SH). *Lughatnameh-ye Dehkhoda*. Tehran: University of Tehran.

Es’haghi, Mohammad et al. (1393 SH). *Challenges of Childbearing for Employed Women in a Qualitative Study*. *Journal of Women in Development and Politics*, 1, 111-134.

Fazeli, Elham et al. (1393 SH). *The Relationship Between the Value of Children and Fertility Rate Among Women Referred to Health Centers*. *Iranian Journal of Obstetrics, Gynecology and Infertility*, 17(108), 21-27.

Fiori, F., Rinesi, F., Pinnelli, A. & Prati, S. (2013). *Economic insecurity and the fertility intentions of Italian women with one child*. *Population Research and Policy Review*, 32(3), 373–413.

Flick, Uwe (1390 SH). *An Introduction to Qualitative Research* (Translated by Hadi Jalili). Tehran: Ney.

Ghasemipour, Gholamreza et al. (1401 SH). *Lived Experience; Its Nature, Types, and Role in the Process of Literary Creativity*. *Literary Criticism*, 60, 175-228.

Ghorbani, Fereshteh et al. (1402 SH). *Examining Structural Factors of Social Determinants of Health on Childbearing Among Iranian Women: A Systematic Review Study*. *Iranian Journal of Obstetrics, Gynecology and Infertility*, 26(2), 99-188.

Hara, T. (2008). *Increasing childlessness in Germany and Japan: Toward a childless society*. *International Journal of Japanese Sociology*, 17(1), 42–62.

Hariri, Najla (1385 SH). *Principles and Methods of Qualitative Research*. Tehran: Islamic Azad University.

Hashemi Shahroudi, Mahmoud (1382 SH). *Farhang-e Feqh Motabeq-e Mazhab-e Ahl-e Bayt (A.S.)*. Qom: Islamic Jurisprudence Encyclopedia Based on the School of Ahl al-Bayt (A.S.).

Herati, Rabi’ah et al. (1400 SH). *Child Uphringing in the Family from the Perspective of the Sirah of Imam Reza (A.S.)*. *Razavi Culture*, 9(33), 45-63.

Hosseini, Hatem & Begi, Bilal (1391 SH). *Culture and Childbearing: A Study of Fertility Preferences of Kurdish Women in Mahabad City*. *Strategic Studies of Women*, 15(58), 121-161.

Hosseini, Hatem & Begi, Bilal (1391 SH). Women's Autonomy and Fertility Behaviors among Kurdish Women in Mahabad City. *Women in Development and Politics*, 4(10), 57-78.

Ibn Babawayh, Muhammad Ali (1378 SH). 'Uyun Akhbar al-Rezaa (A.S.). Tehran: Jahan.

Ibn Manzur, Muhammad ibn Mukarram (1414 Q). *Lisan al-'Arab*. Beirut: Dar al-Fikr lil-Tiba'ah wa al-Nashr wa al-Tawzi'/Dar Sadir.

Imam Reza, Ali ibn Musa (1364 SH). *Fiqh al-Reza (A.S.)*. Qom: Al al-Bayt (A.S.) li-Ihya' al-Turath.

Ismaili Yazdi, Abbas (1385 SH). *Farhang-e Tarbiyat [Culture of Education]*. Qom: Masjid Muqaddas Jamkaran.

Kalateh Sadati, Ahmad et al. (1403 SH). Analyzing the Views of Elites Regarding Population Policies in Yazd City: A Qualitative Study. *Tolu'-e Behdasht-e Yazd*, 23(2), 100-118.

Karimi, Hamed (1393 SH). Determinants of Fertility Ideals among Kurdish Women in Sanandaj: A Comparative Study of Employed and Non-Employed Women. Master's Thesis in Demography, Yazd University.

Khadivzadeh, Talat et al. (1393 SH). Determining the Relationship between Child-bearing Motivations and Fertility Preferences. *Iranian Journal of Obstetrics, Gynecology and Infertility*, 17(111), 8-18.

Leibenstein, H. (1975). The economic theory of fertility decline. *The Quarterly Journal of Economics*, 89(1), 1-31.

Lesthaeghe, R. & van de Kaa, D. J. (1986). Twee Demografische Transitities? In R. Lesthaeghe & D. J. van de Kaa (Eds.), *Groei of Krimp (Mens en Maatschappij)* (pp. 9-24). Van Loghum-Slaterus.

Lindsey, L. L. (2015). *Gender Roles: A Sociological Perspective* (6th ed.). Prentice Hall.

Mahmoudian, Hossein & Rezaei, Mehdi (1391 SH). Women and the Practice of Low Childbearing: A Case Study of Kurdish Women. *Strategic Studies of Women*, 14(55), 173-225.

Mahmoudian, Hossein et al. (1388 SH). Contexts of Low Childbearing in Kurdistan Province, A Case Study of Saqqez City. *Nameh-ye Anjoman-e Jam'iyat She-nasi-ye Iran*, 4(8), 85-122.

McDonald, P. (1977). Gender equity, social institutions and the future of fertility (Working Paper in Demography, No. 69). Australian National University.

McDonald, P. (1996). Demographic life transitions: An alternative theoretical paradigm. *Health Transition Review*, 6(Supplement), 385–392.

McNicoll, G. (1980). Institutional determinants of fertility change. *Population and Development Review*, 6(3), 441–462.

Mills, M., Mencarini, L., Tanturrini, M. L. & Begall, K. (2008). Gender equity and fertility intentions in Italy and the Netherlands. *Demographic Research*, 18(1), 1–26.

Mohammad Taghizadeh, Mahdiah & Ghiasvand, Ahmad (1402 SH). The Plights of Employed Women During the COVID-19 Pandemic: Experiences and Consequences. *Social Issues of Iran*, 1, 153-184.

Moradi, Nahid et al. (1393 SH). Investigating Factors Affecting Childbearing Desires Among Shia and Sunni Women Aged 15-49 Residing in Rural Areas of Kamaryan County. Master's Thesis, Yazd University.

Mustafawi, Hasan (1368 SH). *Al-Tahqiq fi Kalimat al-Qur'an al-Karim*. Tehran: Farhang va Irshad Islami.

Neyer, G., Lappegård, T. & Vignoli, D. (2011). Gender equality and fertility: Which equality matters? *Stockholm Research Reports in Demography*, 28(9), 1–144.

Notestein, F. W. (1952). *The economics of population and food supplies*. [City: Publisher].

Nurollahzadeh, Askar (1392 SH). A Study of the Behavior, Desires, and Fertility Ideals of Married Women Aged 15-49 in Dehloran City. Master's Thesis, Faculty of Economics and Social Sciences, Bu-Ali Sina University.

Ranjbar, M., Rahimi, M. K., Heidari, E., Bahariniya, S., Alimondegari, M., Lotfi, M. H. & Shafaghat, T. (2024). What factors influence couples' decisions to have children? Evidence from a systematic scoping review. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 24(1), 223.

Rostami, Milad & Imani Jajarmi, Hossein (1395 SH). A Study of Unemployment from the Perspective of Rural Unemployed Individuals and Its Consequences. *Social Development*, 11(1), 73-102.

Razavizadeh, Neda et al. (1394 SH). Contexts of Low Fertility Desires and Delayed Childbearing: A Case Study of Women in Mashhad. *Culture Strategy*, 8(31), 73-89.

Razeghi Nasrabad, Hojjat Bibi & Saraei, Hasan (1393 SH). Cohort (Generational) Analysis of Women's Attitudes Towards the Value of Children in Semnan Province. *Women in Development and Politics Quarterly*, 12(2), 229-250.

Razeghi Nasrabad, Hojjat Bibi (1392 SH). Ideal and Actual Number of Children

and the Gap Between Them in Three Selected Provinces: Semnan, Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad, and Hormozgan. Tehran: Institute for Comprehensive and Specialized Population Management and Studies.

Razeghi Nasrabad, Hojjat Bibi et al. (1393 SH). Phenomenology of the Timing of First Birth Among Women in Tehran. *Strategic Studies of Women*, 16(63), 57-95.

Sadeghi, Rasul & Shahabi, Zahra (1398 SH). Work-Motherhood Conflict: The Experience of Transition to Motherhood among Employed Women in Tehran. *Applied Sociology*, 30(1), 91-104.

Shakeri Nejad, Gholamreza et al. (1395 SH). Investigating the Views of Single-Child Men and Women in Ahvaz Regarding Childbearing: A Qualitative Study. *Tolu'-e Behdasht*, 15(5), 81-95.

Shakeri, Seyyed Reza & Kamalizadeh, Mohammad (1399 SH). From Mind to Lived Experience; A Comparative Analysis in the Early and Later Poetry of Qeysar Aminpour. *Persian Language and Literature Research*, 58, 135-160.

Statistical Center of Iran (1395 SH). Trend of Fertility Rate in Iran. Tehran: Statistical Center of Iran.

Statistical Center of Iran (1400 SH). Trend of Fertility Rate in Iran from 1396 to 1399. Retrieved from: https://amar.org.ir/Portals/0/amarmozui/infographics/Fer-iran_1399.jpg

Van Manen, M. (2016). *Researching lived experience: Human science for an action sensitive pedagogy* (2nd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315421056>

Western, B., Bloom, D., Sosnaud, B. & Tach, L. (2012). Economic insecurity and social stratification. *Annual Review of Sociology*, 38, 341–359.

Yeraqi, Sa'ideh et al. (1398 SH). Analyzing the Lived Experiences of Employed Women in Isfahan Regarding Breastfeeding. *Applied Sociology*, 30(1), 2-10.